

svojega razvoja, tako da postajajo že kar kronične, marsikomu nerazumljive in celo ljudem, ki ga od blizu poznajo in v njem živijo, nazadnje že kar nedoumljive. Skrajna posledica vsega tega je seveda velika zmedenost razlag, ki poskušajo naprtiti nekomu krivdo za kronično razrast vsakršnih gledaliških nevšečnosti. Eni obtožujejo za glavnega krivca tega ali onega ravnatelja hiše, kot da vse zlo prihaja iz njegovih napačnih zamisli in nasilnih odločitev. Drugim se zdijo hujši krivci režiserji, ki s svojimi slabimi deli ali nedeli vodijo gledališče v napačno smer. Ravnatelji in režiserji lahko zvrčajo vso krivdo na samovoljno, nedisciplinirano in že kar bolešno vase zaverovano igrilstvo, ki da spodkopava delovno podobo gledališča — očitke, ki morda drži, morda pa je samo napol resničen. Direktorji, režiserji in igralci bodo morda našli krivca za vse hudo v gledaliških kritikih, ki s svojo hudobijo pačijo podobo gledališča, mu jemljejo ugled in notranjo samozavest. In končno je tu še dramatika, ki se jo dá obtožiti, da je slaba, v gledališču neporabna in škodljiva, ali pa, da je sploh ni in torej gledališče z njo nima kaj početi, s tem pa seveda tudi ne samo s seboj. Vendar dramatika še ni zadnji krivec, kajti prav nazadnje bi se dalo reči, da so vsega krivi nekakšni čudni teoretiki, ki mešajo štrene direktorjem, igralcem, režiserjem, kritikom in samim dramatikom, da več ne vedo, kam in kako bi s tem svojim gledališčem.

Naj je torej nezadostnost gledaliških modelov, po katerih naj bi poskušali uravnati današnje stiske, še tako očitna, se dá spričo povedanega vendarle reči, da je za gledališče še zmeraj bolje, da se ukvarja s takšnimi modeli in jih tako ali drugače poskuša uveljaviti v praksi, kot pa da se vrti v začaranem krogu svojih notranjih in zunanjih razprtij.

J. K.

NA ROB RAZSTAVI DRUŠTVA LIKOVNIH UMETNIKOV SLOVENIJE V LJUBLJANSKI MESTNI GALERII

Ob decembrski vsakoletni razstavi Društva slovenskih likovnih umetnikov se nam odpira zanimivo vprašanje o načinih in pomenih razstavljanja v našem prostoru. Večina očitkov, ki se nanaša na razstavo, izhaja iz predpostavke, da mora biti razstava uravnovešena in enoten organizem — torej kvalitetno oblikovan »nadorganizem«, sinteza vseh delnih razultatov in hkrati avtonomna kreacija, kjer uživamo zlasti nad celoto. Harmonija take predstavitve naj bi izzvenela kot uglasen orkester, ki je podrejen dirigentu in notam. Nedvomno so tematske razstave, kjer nastopajo pripadniki iste ali sorodnih smeri, izredno zanimive in pomirjajoče (tudi če gre za avantgardistične ekshibicije), prav tako pa so zanimive tudi razstave, kjer srečujemo ustvarjalce različnih generacij, usmeritev in kvalitete. Tako se pravzaprav srečamo z »umetniškimi delovnimi« dnem, s tistim, kar nastaja vsak dan na različnih ravneh in v različnih okoljih, z različnimi startnimi osnovami in možnostmi. Tako se ob forsirani eliti srečamo tudi s skromnejšimi izdelki in recimo jim kar: presenečenji. Ob tehniškem blesku in virtuoznosti najdemo solidno obrtništvo, ob kovinsko zvenečem intelektualizmu najbolj naivno interpretacijo življenja, ob umetnikih z razkošnimi monografijami vise podobe začetnikov. Kljub vsemu pa učinkuje taka razstava treznejše in bolj realistično.

Skupna razstava članov društva je edina priložnost za soočenje vseh delujočih (tudi takih, ki to počno občasno) slikarjev, kiparjev in grafikov in za merjenje moči. Čeprav je na letošnji razstavi (tako kot na vseh prejšnjih) možnost konfrontacije skrčena zaradi abstinence najbolj populariziranega dela umetniške populacije, je svoj namen

vseeno doseгла. Ob sijajnem prodoru mladih (sicer je nekaterim kratkotrajna »slava« že stopila v glavo in se prireditve ne udeležujejo) lahko tehtamo tudi dimenzije in upravičenost trenj in očitkov v vrstah likovnih delavcev. Razstava, kjer imajo možnost nastopa vsi, lahko tudi najbolj trmoglavega ustvarjalca strezni, da lahko ugotovi, v čem ga kolegi prekašajo, to pa velja še toliko bolj za obiskovalca brez predsodkov. Presenečeno lahko ugotavlja, da je slovenska umetnost čisto nekaj drugega kot tisto, kar nas navadno predstavlja v tujini, da vsa kvaliteta le ni v zunanji bleščavi in monumentalnih formatih, marveč tudi v prefinjenem kolorizmu, da so vélike slike lahko po formatu tudi majhne in da o kvaliteti ne odloča vedno »odzivnost« na aktualnosti v svetu mode. Saj na koncu koncev tudi slikarstvo v svetu ni le tisto, kar prodaja Bolafi Arte (zanimiv dokaz za to je primitivno mazaštvo kakega Prima Minervina). Po drugi strani pa konfrontacija vsega, kar nastane v enem letu v Sloveniji, marsikoga postavi na pravo mesto in ne tja, kamor bi si želel — čeprav se ne moremo otresti misli, da je ostra socialna diferenciacija med ustvarjalci tudi posledica nesmiselnih in predvsem nehumanih teorij (in prakse) o umetniškem managementu. Seveda je management pri nas postavljen na glavo, ne le zato, ker manipulira z družbenim denarjem in uzurpirano družbeno močjo, marveč tudi zato, ker pri nas umetniškega trga sploh ni.

Tako se lahko povrnemo k sistemu nežiriranih in tematskih razstav. Že pri predstavitev enega samega avtorja često pridemo do pregrešne misli, da je mojster leto ali dve slikal prav za razstavo in da je vse podobe (kipe, grafiko) uglasil na skupno učinkovanje v svetišču muz, kjer bodo ljudje občudovali razstavo (kot celoto in oblikovan »nadorganizem«) in ne posameznih izdelkov, ki bi vsak zase iztrgani iz

okolja galerijskega prostora predstavljali likovne organizme nižjega ranga. Zato je konfrontacija slik, ki nastajajo po tej logiki na velikih mešanih razstavah, precej otežkočena, posebej še, če se znajdejo v stilno povsem nasprotni družini. Čeprav gre za karikirano sliko razstavnih sistemov in njihovega učinkovanja, lahko iz tega vendar potegnemo sklep — da nam je ob vseh bleščecih, uglasenih, tematsko in oblikovno enotnih predstavitev skupin in skupinic potrebna tudi velika razstava brez teh značilnosti, če ne drugega kot kontrast in pomembna (vsakoletna) osvežitev; tudi preveč dobrega nas lahko zapahne. Spomnimo se otroka s polnim žepom denarja v slaščičarni.

Ivan Sedej

OB ZAČETKU NOVEGA LETNIKA (namesto uvodnika)

Da je čas kulturi zmerom manj prijazen, je domala soglasna ocena slehernega kulturnika, predvsem pa občutek, ki pogojuje njegovo razpoloženje; da je bilo v letu 1973 težje kot leto dni prej, je mogoče ponazoriti s statistiko; da bo v letu 1974 težje, kot je bilo v pravkar minulem letu, najbrž ne gre dvomiti, kajti vsa oprijemljiva znamenja napovedujejo takšen razvoj.

Stara, klasična jeremijada bi bila torej povsem (in že spet) na mestu. Poskušajmo se ji izogniti in ugotoviti, kaj se pravzaprav dogaja, da je stanje takšno.

Z gospodarsko reformo, ki se je kulture dotaknila sicer pozneje kot drugih področij, a zato toliko bolj usodno, z ustanovitvijo kulturnih skupnosti, ki nesluteno razširjajo demokratične okvire organiziranosti kulture, a se zaskrb-ljujoče dušijo v tesnih možnostih financiranja, z nastajajočo novo ustavo, ki prvič tako eksplicitno uzakonja kulturo kot pravico in dolžnost človeka, so se vse kulturne dejavnosti in z njimi